

DOI: 10.31648/kpp.8116

Tomasz Smoliński

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0002-3540-3200

tomaszsmol@o2.pl

Charakterystyka wybranych zagadnień dotyczących opodatkowania odsetek od pożyczek jako formy przychodów z kapitałów pieniężnych

Uwagi wprowadzające – umowa pożyczki

Forma kontraktu, jaką jest umowa pożyczki, została unormowana w ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny¹. Z definicji legalnej umowy pożyczki zawartej w art. 720 § 1 tejże ustawy dowiadujemy się, że przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości².

Umowa pożyczki bez wątpienia ma charakter czynności kredytowej. Z uwagi na brak rozległych regulacji w jej zakresie jest ona również najprostszą formą uzyskania kapitału, a sama umowa jest najogólniejszą umową tego typu³.

Pożyczka ma charakter konsensualny, polega na zgodnym oświadczeniu woli stron. Umowa ta rodzi zobowiązanie po stronie dającego pożyczkę do przeniesienia na biorącego pożyczkę własności określonej ilości pieniędzy albo innych rzeczy oznaczonych co do gatunku, zaś biorącego do zwrotu otrzymanej rzeczy. Umowa ta wywołuje więc skutki w sferze prawa rzeczowego, mimo że jest to umowa obligacyjna⁴.

¹Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r., poz. 1360, t.j. z dnia 29 czerwca 2022 r.), dalej: k.c.

²Art. 720 § 1 k.c.

³Zob. A. Szpunar, *O umowie pożyczki*, „Państwo i Prawo” 1992, nr 12, s. 30 i nast.

⁴J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. V, Warszawa 2017, s. 20.

Pożyczka ma w swojej istocie polegać na umożliwieniu korzystania z cudzych funduszy przez określony czas. Czas ten, podobnie jak inne elementy umowy, zależą od ułożenia stosunku przez podmioty zainteresowane. W zakresie zmiany właściciela przedmiotu pożyczki należy posiłkować się regulacjami zasad ogólnych przenoszenia własności⁵.

Co ciekawe, mimo sporów na kanwie możliwości udzielenia pożyczki w formie pieniądza bezgotówkowego, a także w formie bardzo popularnego bitcoina, można wskazać, że z uwagi na brak argumentów do obalenia możliwości udzielania pożyczek właśnie w bitcoinach, trzeba uznać taką operację za prawnie dopuszczalną. Należy jednak podnieść, iż do zachowania pewnej logiki systemowej dokonanie zwrotu udzielonej w tej formie pożyczki należy dokonać również w postaci bitcoina⁶.

Odnośnie własności danej rzeczy, a dalej jej przeniesienia orzecznictwo wskazuje, że pozorność czynności prawnej jest okolicznością faktyczną; okolicznościami, które konstytuują pozorność, są treść złożonych oświadczeń woli, zamiar wywołania skutków prawnych lub brak takiego zamiaru i akt utajnienia pozornego charakteru dokonywanej czynności; czynność prawna pozorna, w tym wypadku umowa pożyczki, jest zawsze nieważna. Kwestią oczywistą jest, że samo wydanie przedmiotu umowy pożyczki może nastąpić w dowolny sposób, byle pożyczkobiorca miał możliwość swobodnego dysponowania czy to pieniędzmi, czy rzeczami będącymi przedmiotem umowy. Oczywiście pozorność może zachodzić zarówno wtedy, gdy pod pozorowaną czynnością nie kryje się inna czynność (pozorność bezwzględna), jak i wtedy, gdy pod pozornym oświadczeniem ukrywa się inna czynność prawna (pozorność względna). W tym drugim przypadku ważność oświadczenia woli ocenia się według właściwości tej czynności tj. czynności ukrytej⁷.

Ponadto Sąd Najwyższy podkreślił w swoim orzecznictwie, że umowa pożyczki zobowiązuje pożyczkodawcę do przeniesienia przedmiotu pożyczki na własność pożyczkobiorcy, ale własności tej jeszcze nie przenosi. Samo wydanie przedmiotu pożyczki, jeżeli umowa nic innego nie stanowi, może nastąpić w dowolny sposób, pożyczkobiorca powinien jednak uzyskać możliwość swobodnego dysponowania przedmiotem pożyczki. Do przeniesienia własności pieniędzy i rzeczy stanowiących przedmiot pożyczki mają zastosowanie ogólne zasady przenoszenia własności, zwłaszcza reguła wyrażona w art. 155 § 2 k.c.⁸

W Kodeksie cywilnym nie znajdziemy regulacji odpłatności tej formy umowy. W ujęciu k.c. jest to umowa nieodpłatna. Te kwestie będą więc zależały od tego, jakie warunki i zasady co do odpłatności strony przyjmą w umowie. Nie mogą one jednak

⁵K. Osajda (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 470.

⁶K. Zacharzewski, *Bitcoin jako przedmiot stosunków prawa prywatnego*, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 21, s. 1132 i nast.

⁷Zob. wyrok SA w Białymstoku z 9 kwietnia 2015 r., sygn. akt I ACa 996/14.

⁸Por. wyrok SN z 29 maja 2015 r., sygn. akt V CSK 448/14.

sprzeciwiać się zasadom współżycia społecznego⁹. Potwierdza to literatura przedmiotu, określająca pożyczkę jako czynność odpłatną jedynie wtedy, gdy wynika to z wyraźnego postanowienia umowy¹⁰.

W przypadku określenia odpłatnego charakteru zawartej przez strony umowy pożyczki to, jak ustalą one wynagrodzenie, będzie również mieściło się w zakresie ich swobody kontraktowania. Najczęściej spotykaną jest sytuacja, w której owo wynagrodzenie przyjmuje postać pieniądza, czyli właśnie odsetek. Judykatura w tym zakresie przyjmuje wykładnię, iż umowa pożyczki trwa dopóki biorący pożyczkę (pożyczkobiorca) nie zwróci kwoty otrzymanej w wykonaniu umowy od dającego pożyczkę (pożyczkodawcy). Jeżeli zatem z umowy stron nie wynika nic innego, to odsetki określone w tej umowie jako wynagrodzenie za korzystanie z pieniędzy pożyczkodawcy należą się co do zasady w tej samej wysokości jak umówiona przez cały czas trwania umowy. Umowa ta zaś trwa od chwili jej zawarcia, aż do jej zwrotu, niezależnie od tego, że strony określiły w umowie, kiedy ten zwrot powinien być nastąpić, a w rzeczywistości nie nastąpił¹¹.

Niezasadne jest zdaniem Sądu Najwyższego stanowisko, w świetle którego odsetki umowne należą się tylko od chwili zawarcia umowy do terminu jej umówionego zwrotu, a za dalszy okres należą się odsetki ustawowe¹². Co więcej, Sąd Najwyższy w kwestii przeniesienia własności w ramach umowy pożyczki zwrócił także uwagę, że zgodnie z art. 720 § 1 k.c. pożyczka jest umową, która zobowiązuje pożyczkodawcę do przeniesienia przedmiotu pożyczki na własność pożyczkobiorcy, ale własności tej jeszcze nie przenosi. Samo wydanie przedmiotu pożyczki, jeżeli umowa nic innego nie stanowi, może nastąpić w dowolny sposób, pożyczkobiorca powinien jednak uzyskać możliwość swobodnego dysponowania przedmiotem pożyczki. Do przeniesienia własności pieniędzy i rzeczy stanowiących przedmiot pożyczki mają zastosowanie ogólne zasady przenoszenia własności, zwłaszcza reguła wyrażona w art. 155 § 2 k.c.¹³

Na tym polu judykatura bardzo szeroko rozwija też kwestie spełnienia świadczenia, wskazując, że zgodnie z art. 358¹ § 1 k.c. jeżeli przedmiotem zobowiązania jest suma pieniężna, spełnienie świadczenia następuje przez zapłatę, co w praktyce oznacza przekazanie określonej ilości pieniędzy z majątku dłużnika do majątku wierzyciela. To przekazanie może jednak polegać zarówno na przeniesieniu własności oraz wydaniu przez dłużnika znaków pieniężnych, jak i na dokonaniu odpowiednich wpisów na rachunkach bankowych stron¹⁴.

⁹J. Marciniuk (red.), *Podatek dochodowy od osób fizycznych. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 235.

¹⁰W. Czachórski, *Zobowiązania*, Warszawa 2007, s. 500.

¹¹Wyrok SN z 17 września 2015 r., sygn. akt II CSK 581/14.

¹²Ibidem.

¹³Wyrok SN z 29 maja 2015 r., sygn. akt V CSK 448/14.

¹⁴Uchwała SN z 4 stycznia 1995 r., sygn. akt III CZP 164/94.

Odsetki oraz inne formy wynagrodzenia i ich wpływ na kwalifikację podatkową

Definicji odsetek nie znajdziemy w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych. Sąd Najwyższy sformułował jednak pewną definicję, według której odsetki są swego rodzaju wynagrodzeniem za korzystanie z kapitału, określonym jako procent od sumy bazowej w odniesieniu do określonego okresu¹⁵. Sporną i budzącą wiele problemów interpretacyjnych jest kwestia rozróżnienia odsetek od pożyczki od innych rodzajów wynagrodzeń za korzystanie z kapitału. Według wielu autorów publikacji poruszających tę kwestię, jak i stanowiska zawartego w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego za „odsetki od pożyczki” na potrzeby ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych należy kwalifikować wszelkie wynagrodzenie podlegające wypłacie za korzystanie z sumy pożyczki, mimo tego że nie zostało ono określone jako procent tej sumy. Naczelny Sąd Administracyjny dodał również, że nie ma na to wpływu sposób ani forma obliczania tego wynagrodzenia. Ponadto definiowanie w ten sposób „odsetek od pożyczki” jest zgodne z tym, jak definiuje się je w umowach o unikaniu podwójnego opodatkowania. Umowy te przyznają status odsetek każdego rodzaju dochodom z wierzytelności.

Następną kwestią jest to, czy można dopuścić uznanie wynagrodzenia w ramach pożyczki partycypacyjnej za odsetki. Z pożyczką partycypacyjną mamy do czynienia w sytuacji, gdy świadczenie uzyskiwane przez finansującego pochodzi z zysku pożyczkobiorcy. W takim stanie rzeczy źródłem uzyskanych świadczeń jest dochód pochodzący z zysku osoby prawnej. Warte podkreślenia jest to, że instytucja pożyczki partycypacyjnej nie pochodzi z prawa cywilnego. W prawie niemieckim znajduje ona zastosowanie jako instrument finansowy. Stosowanie w Polsce takiego modelu finansowania wynika z zasady swobody umów¹⁶.

W tym przypadku znajdziemy rozbieżne stanowiska. Według orzecznictwa skoro ustawodawca w art. 17 ust. 1 pkt 1 u.p.d.o.f. nakazuje uznawać za kapitały pieniężne odsetki od pożyczek, a nie ogólnie wynagrodzenia za udostępnianie kapitału, to przy braku zastrzeżenia w umowie takiej formy wynagrodzenia dla pożyczkodawcy owo wynagrodzenie nie może zostać uznane za pochodzące ze źródła w art. 10 ust. 1 pkt 7 tejże ustawy¹⁷. Zdaniem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu odsetki są wynagrodzeniem płatnym z góry w rzeczach zamiennych, będących rodzajowo takimi samymi co dług główny. Ponadto aby wynagrodzenie mogło nosić miano odsetek, powinno móc się je określić przez obliczenie iloczynu stopy procentowej i kwoty kapitału. Naczelny Sąd Administracyjny, idąc tą samą drogą, również uznał, że nie można mówić o odsetkach, bowiem mamy tu do czynienia z inną formą wynagrodzenia, ustaloną przez strony na zasadzie swobody zawierania umów¹⁸. Mimo takiej kwalifikacji

¹⁵ Uchwała SN z 5 kwietnia 1991 r., sygn. akt III CZP 21/91.

¹⁶ J. Sekita, *Podatki dochodowe. 522 wyjaśnienia i interpretacje*, Warszawa 2015, s. 435 i nast.

¹⁷ Wyrok WSA we Wrocławiu z 3 października 2012 r., sygn. akt I SA/Wr 889/12.

¹⁸ Wyrok NSA z 2 sierpnia 2012 r., sygn. akt II FSK 42/11.

wynagrodzenia, istnieje również pogląd przeciwny, uznający że na jednolitą kwalifikację podatkową, a także uznanie wynagrodzenia za odsetki, wpływu nie powinna wywierać forma, dzięki której ustalane jest wynagrodzenie za korzystanie z sumy głównej pożyczki. Zaznaczenia wymaga, że po nowelizacji art. 17 ust. 1 pkt 4 u.p.d.o.f. od 1 stycznia 2015 r. za przychody z kapitałów pieniężnych uważa się dywidendy i inne przychody z tytułu udziału w zyskach osób prawnych, faktycznie uzyskane z tego udziału¹⁹. Jest to istotna zmiana, gdyż we wcześniejszej wersji podstawą uzyskania dywidend i innych przychodów z tytułu udziału w zyskach osób prawnych były udziały (akcje) w spółce lub spółdzielni. Celem tej nowelizacji było dookreślenie, że dochodem z udziału w zyskach osób prawnych jest dochód faktycznie związany z udziałem w zysku, a nie tylko z udziałem w podmiocie wypłacającym zysk, związanym z uprawnieniami korporacyjnymi²⁰.

Z uwagi na niekwalifikowanie przez orzecznictwo wynagrodzenia za korzystanie z kapitału ustalonego jako dany procent od zysków czy obrotu pożyczkobiorcy kwestią bezsporną wydaje się, że za odsetki nie można uznać wynagrodzenia wynikającego z umowy pożyczki, które przyznaje pożyczkodawcy uprawnienia do współdecydowania lub przyznaje całkowitą autonomię przy decydowaniu o rodzaju, w jakim ma być prowadzone przedsięwzięcie. Często uprawnienia takie zawierają umowy służące prowadzeniu wspólnych przedsięwzięć np. w formie umowy spółki cichej. Jak podkreślił Wojewódzki Sąd Administracyjny we Wrocławiu, umowa spółki cichej, w której wspólnik w zamian za wkład pieniężny zapewnia sobie udział w zyskach z inwestycji, nie jest tym samym co udzielenie pożyczki. Inwestor nie otrzyma więc opodatkowanych u źródła odsetek, ale przychody z innych źródeł proporcjonalnie do swego udziału w zysku z przedsięwzięcia²¹.

Sposoby opodatkowania odsetek od pożyczek

Sposób opodatkowania odsetek od pożyczek przedstawia się dwojako. Zależy on bowiem od tego, czy pożyczka udzielona została w ramach prowadzonej przez podatnika działalności gospodarczej, czy czynność ta nie jest związana z prowadzeniem takiej działalności. Zgodnie ze stanowiskiem przedstawionym w interpretacji dyrektora Izby Skarbowej w Bydgoszczy z treści przepisów wynika, że odsetki od pożyczek zaliczane są do źródła przychodów z kapitałów pieniężnych. Wyjątek stanowi tylko taka sytuacja, w której udzielanie pożyczek jest przedmiotem działalności gospodarczej, a czynności te stanowią realizację przedmiotu działalności. Przychody uzyskane z tego tytułu nie podlegają wówczas opodatkowaniu na podstawie art. 30a u.p.d.o.f.²²

¹⁹ Art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2021 r., poz. 1128, t.j. z dnia 24 czerwca 2021 r.), dalej: u.p.d.o.f.

²⁰ J. Marciniuk (red.), op. cit., s. 237.

²¹ Wyrok WSA we Wrocławiu z 22 kwietnia 2015 r., sygn. akt I SA/Wr 213/15.

²² Interpretacja dyrektor Izby Skarbowej w Bydgoszczy z 3 lutego 2016 r., sygn. ITPB4/4511-498/15/JG.

W przypadku gdy udzielanie pożyczek nie jest przedmiotem działalności gospodarczej, uzyskane w ten sposób odsetki, a więc dochód, zaliczony zostanie do przychodów z kapitałów pieniężnych. Rezultatem takiego zaklasyfikowania będzie opodatkowanie odsetek w sposób zryczałtowany. Ważną informacją jest też fakt braku możliwości połączenia tak uzyskanego dochodu z dochodami uzyskanymi w inny sposób.

Inaczej przedstawia się sytuacja, gdy udzielanie pożyczek mieści się w ramach prowadzonej działalności gospodarczej. W takim przypadku wszystkie dochody uzyskiwane z działalności zostaną razem połączone. Podatek dochodowy zostanie ustalony z wykorzystaniem skali podatkowej.

Podatek dochodowy może zostać też ustalony przy zastosowaniu sposobu liniowego, wynikającego z art. 30c ust. 1 u.p.d.o.f. Z regulacji tej wynika, że podatek dochodowy od dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej lub działów specjalnych produkcji rolnej uzyskanych przez podatników, o których mowa w art. 9a ust. 2 lub 7, z zastrzeżeniem art. 29, 30 i 30d u.p.d.o.f., wynosi 19% podstawy obliczenia podatku²³.

Konsekwencją wynikającą z ustalenia, że udzielanie pożyczek leży w zakresie prowadzonej przez podatnika działalności gospodarczej, będzie możliwość pomniejszenia przez niego przychodów z odsetek o koszty poniesione na ich uzyskanie. Tego uprawnienia nie będą mieli podatnicy nieprowadzący działalności gospodarczej w wyżej wymienionym zakresie²⁴.

Podsumowaniem tego zagadnienia może być stanowisko Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku, który stanął na stanowisku, że odsetki od pożyczek tylko wówczas będą stanowiły odrębne źródło przychodów, określone w art. 10 ust. 1 pkt 7 ustawy u.p.d.o.f., jeżeli nie są uzyskiwane w ramach działalności gospodarczej podatnika. Jeżeli jej przedmiotem jest udzielanie pożyczek, odsetki od tych pożyczek są przychodami z działalności gospodarczej, a nie z kapitałów pieniężnych²⁵.

Moment powstania przychodu – odsetki faktycznie otrzymane

Moment powstania, czyli też uzyskania przychodu z odsetek przez podatnika, jest kluczowy. W tym momencie powstaje bowiem obowiązek podatkowy. Tą kwestią najbardziej zainteresowany powinien być płatnik podatku ze względu na to, że moment ten wpływa bezpośrednio na terminy wykonania ciążących na płatniku obowiązków. Aby znaleźć zasadę ogólną, trzeba zwrócić uwagę na art. 11 ust. 1 u.p.d.o.f. Wynika z niego, że przychodami podatkowymi są otrzymane lub postawione do dyspozycji podatnika w danym roku kalendarzowym pieniądze i wartości pieniężne oraz wartości otrzymanych świadczeń w naturze i innych nieodpłatnych świadczeniach²⁶. Odmienna reguła dotycząca odsetek nie została wprowadzona przepisami, które regulują funkcjonowanie

²³J. Marciniuk (red.), op. cit., s. 237.

²⁴Ibidem, s. 939.

²⁵Zob. wyrok WSA w Gdańsku z 9 marca 2010 r., sygn. akt I SA/Gd 17/10.

²⁶Art. 11 ust. 1 u.p.d.o.f.

podatku zryczałtowanego. Sam bowiem art. 11 uznany winien zostać za wystarczającą podstawę do stwierdzenia, iż chwila otrzymania odsetek zakłada chwilę, w której powstaje obowiązek podatkowy. Sprezycowania tej kwestii należy szukać w art. 41 ust. 4 u.p.d.o.f. Przepis ten, jako bezpośrednia podstawa prawna, zobowiązuje płatników do potrącania podatku od odsetek. Płatnicy podatku, dokonujący wypłat świadczeń, są obowiązani do pobrania zryczałtowanego podatku dochodowego od dokonywanych wypłat pieniędzy lub stawianych do dyspozycji podatnika pieniędzy lub wartości pieniężnych²⁷. Pobranie podatku to obowiązek, który powstaje z chwilą wypłaty pieniędzy, czyli w omawianym przypadku odsetek, a zatem o powstaniu obowiązku podatkowego z tytułu odsetek nie możemy mówić, gdy są one jedynie naliczone. Co więcej, w przypadku gdy nastąpiła płatność odsetek z góry, to obowiązek polegający na potrąceniu przez płatnika podatku zaistnieje już z chwilą ich wypłacenia²⁸.

Odsetki skapitalizowane

Przychód może być również wykreowany przez odsetki skapitalizowane. W uproszczeniu, odsetkami skapitalizowanymi są kwoty odsetek, które powodują zwiększenie kapitału, od którego potem naliczane są następne odsetki, jednak nie zostają faktycznie wypłacone. Odsetki takie generują dalsze odsetki od tych już należnych. Ustawa podatkowa nie określa, czym są odsetki skapitalizowane. Genezy jednak należałoby poszukać w zasadzie zakazu anatocyzmu, która wynika z art. 482 k.c. Jest to zakaz naliczania odsetek od zaległych odsetek²⁹. W tym samym artykule znajdziemy też wyjątki, a najważniejszym pozostaje ten z paragrafu pierwszego, który zezwala na żądanie odsetek od zaległych odsetek, w przypadku gdy po powstaniu zaległości strony zgodziły się na doliczenie zaległych odsetek do dłużnej sumy³⁰. Jeśli więc doszło do zgody stron co do zastosowania skapitalizowanych odsetek, powinno się uznać, że stanowi to wyjątek od wspomnianej zasady. Ważną kwestią dotyczącą tego typu odsetek jest okoliczność przekształcania się ich w chwili kapitalizacji na taką samą należność jak bazowa. Kolejne odsetki będą już naliczane od całej sumy złożonej z kwoty głównej i odsetek skapitalizowanych. Ze strony cywilistycznej więc mamy do czynienia z odsetkami, od których w przypadku zaistnienia omówionego wyjątku z paragrafu pierwszego przytoczonego artykułu k.c. będą naliczane następne odsetki.

Inaczej odsetki skapitalizowane będą traktowane od strony ekonomicznej, bowiem kapitalizacja odsetek będzie wtedy traktowana jako spłata odsetek, a dalej jako kolejne zainwestowanie w kapitał. Dokonanie wypłaty dopiero przy całkowitej wypłacie kapitału

²⁷ Art. 41 ust. 4 u.p.d.o.f.

²⁸ M. Pogoński, *Podatek od zysków kapitałowych. Gieltła, odsetki, dywidendy, fundusze, ike oraz inne przychody kapitałowe*, Wrocław 2013, s. 163.

²⁹ Ibidem, s. 164.

³⁰ Art. 482 § 1 k.c.

nie będzie stało na przeszkodzie uznaniu, że podatnik w chwili skapitalizowania odsetek uzyskuje przysporzenie. W końcu następne odsetki będą faktycznie naliczane od sumy powiększonej o skapitalizowane odsetki.

Dla przepisów podatkowych najistotniejsze znaczenie będzie miał moment, kiedy to odsetki będą mogły zostać zakwalifikowane jako koszt podatkowy. Skutki, jakie wywoła kapitalizacja, będą miały też miejsce, patrząc od strony przychodowej. Kapitalizacja odsetek bowiem będzie czynnikiem generującym przychód podatkowy na równi z faktyczną wypłatą odsetek, ponieważ od strony ekonomicznej kapitalizacja jest zrównana z wypłatą. Innym tłumaczeniem może być fakt pozostawienia odsetek skapitalizowanych do dyspozycji podatnika, który to uzyskuje przysporzenie poprzez kapitalizację za przyczyną zwiększenia kapitału. Podatnik wykorzystuje bowiem uzyskaną korzyść w celu osiągnięcia jeszcze wyższych odsetek w każdym następnym okresie od powiększonej już sumy.

Aby ustalić moment, w jakim powstaje przychód związany z otrzymaniem odsetek skapitalizowanych, trzeba zwrócić się ku przepisom, które regulują chwilę poboru podatku jakiego dokonuje płatnik³¹. Ustawodawca w art. 41 ust. 4 u.p.d.o.f. wskazał, że płatnicy podatku od zysków kapitałowych, dokonujący wypłaty należności, są obowiązani pobierać zryczałtowany podatek dochodowy od dokonywanych wypłat lub stawianych do dyspozycji podatnika pieniędzy lub wartości pieniężnych z tytułów określonych w art. 29, art. 30 ust. 1 pkt 2, 4-5a, 13-16 oraz art. 30a ust. 1 u.p.d.o.f. Z uwagi na powyższe można utwierdzić się w przekonaniu, że odsetki skapitalizowane przekształcają się w przychód podatkowy w chwili kapitalizacji, nie zaś – jak to jest w przypadku „zwykłych” odsetek – razem ze zwracaną sumą kapitału. Praktyka gospodarcza również jest zbieżna z tym podziałem³².

Pogląd polegający na tym, że przychód jest kreowany również przez odsetki skapitalizowane, potwierdził w swoim orzecznictwie Naczelny Sąd Administracyjny. Stwierdził on, że kapitalizacja odsetek powinna być traktowana na równi z zapłatą, ponieważ wywiera ten sam skutek, mianowicie zmniejsza kwotę odsetek do zapłaty, zaś powstałe przysporzenie dla pożyczkodawcy ma charakter trwały, definitywny i bezwarunkowy. Tym samym skapitalizowane odsetki od kredytów czy pożyczek stanowią przychód podatkowy w dacie ich kapitalizacji, a nie w dacie ich faktycznego otrzymania³³.

Ponadto dyrektor Izby Skarbowej w Poznaniu w indywidualnej interpretacji zważył, iż w momencie ostatecznego rozliczenia nie mamy już do czynienia ze spłaconymi odsetkami, a jedynie ze spłatą powiększonej kwoty głównej pożyczki³⁴.

Trzeba też mieć na uwadze, że na równi z zapłatą odsetek traktuje się kapitalizację odsetek. Taki zabieg jest stosowany na potrzeby określenia chwili powstania przychodu³⁵.

³¹ M. Pogoński, op. cit., s. 165.

³² Ibidem.

³³ Zob. wyrok NSA z 13 grudnia 2013 r., sygn. akt II FSK 2849/11, „Monitor Podatkowy” 2014, nr 2, s. 44.

³⁴ Interpretacja indywidualna dyrektora Izby Skarbowej w Poznaniu z 16 października 2008 r., sygn. ILPB1/415-506/08-4/RP.

³⁵ Zob. wyrok NSA z 9 listopada 2011 r., sygn. akt II FSK 867/10.

Opodatkowanie odsetek od pożyczek w przypadku osób o ograniczonym obowiązku podatkowym w Polsce

Polski prawodawca do przychodu z tytułu odsetek umożliwia zastosowanie stawki podatku, jaka wynika z umów o unikaniu podwójnego opodatkowania. Drugą możliwością, jaką ma podatnik, wiążącą się z tego typu umową, jest warunkowe zwolnienie go z opodatkowania. Warunek ten polega na tym, że osoba ubiegająca się o takie zwolnienie musi przedstawić certyfikat rezydencji. Omówienie tej kwestii jest istotne, gdyż podana zasada znajduje zastosowanie również do innych przychodów wynikających z art. 30a ust. 1 pkt 2-5 u.p.d.o.f.³⁶

Certyfikat rezydencji wspomniany został w art. 5a pkt 21 u.p.d.o.f. Przepis ten wprost definiuje, że jest to zaświadczenie o miejscu zamieszkania podatnika dla celów podatkowych, które zostało wydane przez właściwy organ administracji podatkowej państwa miejsca zamieszkania podatnika³⁷. Jest to więc dokument urzędowy, zawierający treść, jaka wynika z przytoczonego przepisu³⁸. Dalsza regulacja, odnosząca się do przychodów kapitałowych, zawarta została w art. 30a ust. 2 u.p.d.o.f. W tej właśnie normie wprowadzono wspomniany warunek uzyskania certyfikatu rezydencji przy ubieganiu się o zastosowanie wobec podatnika stawki wynikającej z właściwej umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania czy zwolnienia z podatku zgodnie z taką umową. Konsekwencją nieprzedstawienia takiego certyfikatu będzie opodatkowanie w oparciu o zasady obowiązujące w polskich ustawach podatkowych. W interesie więc samego zainteresowanego winno leżeć dostarczenie certyfikatu, szczególnie gdy jest to podatnik zagraniczny, inaczej polski płatnik będzie zmuszony pobrać podatek według polskich unormowań, czyli podstawowej stawki 19% od przychodu, jaki zostanie wypłacony na rzecz zagranicznego podatnika. Najczęściej dane umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania uprawniają do skorzystania z bardziej zadowalających podatnika stawek podatkowych. Niekiedy taki wybór będzie oscylował nawet między daną stawką podatku, a z drugiej strony całkowitym zwolnieniem z podatku³⁹.

Certyfikat rezydencji będzie więc istotną kwestią dla podatnika, ale nie tylko. Należy wziąć pod uwagę też sytuację płatnika. Dokument ten będzie bowiem dla niego podstawą do wybrania i zastosowania właściwej stawki podatkowej bez niepotrzebnego narażania się na poniesienie odpowiedzialności z tytułu nieprawidłowego wykonania obowiązków, jakie na nim ciążyą. W oparciu o prawidłowy certyfikat płatnik uzyskuje gwarancję, że zastosowanie przez niego korzystniejszej stawki podatkowej jest zgodne z prawem. W tym miejscu znów wracamy do kwestii tego, że to, czy płatnik stosuje korzystniejszą stawkę na podstawie umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania, będzie zależało od podatnika. W końcu w razie wątpliwości płatnik nie będzie narażał się na odpowiedzialność i stosuje standardową stawkę podatkową.

³⁶ J. Marciniuk (red.), op. cit., s. 938.

³⁷ Art. 5a pkt 21 u.p.d.o.f.

³⁸ M. Pogoński, op. cit., s. 63.

³⁹ Ibidem, s. 62.

Forma wydania certyfikatu rezydencji nie została skonkretyzowana w polskich przepisach. W każdym przypadku forma ta, podobnie jak i warunki techniczne jego wydania, mogą się różnić. Zależć będą bowiem od wewnętrznych regulacji danego państwa. Polskie ustawodawstwo ograniczyło się więc do ogólnikowego określenia co dokument musi zawierać, aby mógł zostać uznany za prawidłowy certyfikat rezydencji. Nie będzie niczym szczególnym warunek wydania tego dokumentu przez właściwą administrację podatkową. Musi on również zawierać określenie miejsca rezydencji, czyli miejsce zamieszkania albo siedzibę podatnika dla celów podatkowych, a także datę wydania lub datę potwierdzenia rezydencji podatkowej przez administrację podatkową danego państwa. Zaświadczenie spełniające te wymogi należy więc uznać za certyfikat rezydencji podatkowej⁴⁰.

Kwestią sporną wynikającą z braku regulacji w tym zakresie jest ważność takiego dokumentu. Jest ona podnoszona szczególnie w sytuacji, gdy zagraniczny podatnik uzyskuje okresowe płatności. Dostarczanie więc polskiemu płatnikowi certyfikatu rezydencji za każdym razem byłoby mocno uciążliwe dla podatnika. Z drugiej strony zbyt daleko idące byłoby uznanie raz złożonego certyfikatu za dokument obejmujący każde kolejne, dokonywane w przyszłości płatności. Przez dłuższy okres podpowiedzią była wskazówka, jaką można było wywnioskować z interpretacji poczynionej przez Ministra Finansów⁴¹. Zgodnie z nią uaktualnienia certyfikatu winno się dokonywać corocznie. Interpretacja, ta mimo logicznego uzasadnienia, wiązała się z problemami w praktyce.

Kolejne interpretacje organów podatkowych zaczęły ujmować tę kwestię bardziej liberalnie. Jedną z nich jest m.in. interpretacja Ministra Finansów z 10 grudnia 2009 r., która wskazuje, że certyfikaty rezydencji przedkładane bankowi przez podmioty zagraniczne potwierdzające ich rezydencję podatkową, wystawione przez właściwe władze podatkowe, jeżeli nie wskazują daty, do której obowiązują, potwierdzają określony stan faktyczny i zachowują swoją aktualność dopóki nie ulegnie zmianie stan faktyczny w nich przedstawiony⁴².

Podobne stanowisko zajęł dyrektor Izby Skarbowej w Katowicach, uznając, że przepisy nie regulują kwestii, jak długo certyfikat rezydencji wydany przez właściwy organ administracji podatkowej zachowuje swoją aktualność, a tym samym ważność, dlatego można uznać, iż certyfikat zachowuje ważność tak długo, jak długo nie ulega zmianie potwierdzony w nim stan faktyczny. Certyfikat rezydencji ma służyć przede wszystkim płatnikowi w ustaleniu, czy powinien pobrać podatek według stawki wynikającej z umowy, czy też według stawki krajowej⁴³. Należy więc uznać jednoznacznie, że dostarczony przez podatnika certyfikat zachowuje swoją ważność do czasu zmiany stanu faktycznego.

⁴⁰ Ibidem, s. 62 i nast.

⁴¹ Pismo Ministerstwa Finansów z 9 maja 2001 r., nr PB-7/033/561/2001.

⁴² Interpretacja Ministra Finansów z 10 grudnia 2009 r., sygn. IPPB4/415-648/09-2/JK2.

⁴³ Interpretacja dyrektora Izby Skarbowej w Katowicach z 19 maja 2008 r., sygn. IBPB3/423-137/08/BG KAN-1691/02/08.

Obok interpretacji organów podatkowych stanowisko to potwierdza też orzecznictwo sądów administracyjnych. I tak np. Wojewódzki Sąd Administracyjny we Wrocławiu w swoim wyroku wyprowadził stanowisko, że w sytuacji gdy w treści takiego certyfikatu nie ma wskazania co do okresu jego ważności, certyfikat taki – z uwagi na fakt, iż potwierdza istnienie określonego stanu faktycznego – zachowuje swoją aktualność tak długo, jak długo nie ulegnie zmianie miejsce siedziby podatnika dla celów podatkowych. Należy zauważyć, że możliwe będą sytuacje, w których w przypadku zmiany rezydencji podatkowej dokument ten utraci swoją aktualność w krótkim czasie po uzyskaniu go od podatnika albo wprost przeciwnie – przy wieloletniej nieziennej rezydencji podatkowej kontrahenta certyfikat taki pozostanie aktualny przez kilka lat⁴⁴.

W przypadku wspomnianego certyfikatu rezydencji, zawierającego datę ważności, interpretacja Ministra Finansów z 28 października 2009 r. potwierdza, że do aktualizacji takiego dokumentu nie jest wymagane ponowne złożenie jego oryginału. Wystarczające będzie potwierdzenie przez podatnika braku zmiany rezydencji podatkowej. Forma poinformowania płatnika będzie zaś dowolna⁴⁵.

Należy uznać, że wszystkie przedstawione powyżej stanowiska są zgodne z logiką i mają na celu uproszczenie i ułatwienie zadań leżących po stronie podatnika i chcącego skorzystać z instytucji certyfikatu rezydencji.

Podsumowanie

W niniejszej publikacji została przedstawiona charakterystyka wybranych zagadnień dotyczących opodatkowania odsetek do pożyczek jako formy przychodów z kapitałów pieniężnych. Znaczny dorobek literatury przedmiotu, a także orzecznictwa wskazują na istnienie w zakresie podjętej problematyki wielu wątpliwości interpretacyjnych. Obszerność poruszanej tematyki obliżowała do zawężenia analizy prawnej jedynie do wybranych zagadnień. Warto podkreślić, że duża uwaga na kanwie tego typu problematyki zwrócona jest na bogate orzecznictwo będące niejednokrotnie jedyną wskazówką dla podatnika. Jest to jeden z powodów przedstawienia w publikacji szerokiej analizy orzecznictwa, przytoczenia orzeczeń sądowych, a także ujęcia najważniejszych interpretacji podatkowych w zakresie spornych kwestii.

Ponadto analiza zagadnienia opodatkowania odsetek do pożyczek jako formy przychodów z kapitałów pieniężnych wskazuje na interdyscyplinarny charakter dziedziny prawa podatkowego. Celem uzyskania najpełniejszego obrazu analizowanej instytucji konieczna jest zarówno interpretacja przepisów prawa podatkowego, jak i prawa cywilnego. Mimo że umowa pożyczki w swojej konstrukcji jest stosunkowo prostą formą kontraktu, to kwestie podatkowe związane z rozliczeniem przychodu na jej podstawie uzyskanym rodzi już większe wątpliwości. Autor w ramach publikacji starał się jedynie

⁴⁴ Zob. wyrok WSA we Wrocławiu z 8 lipca 2011 r., sygn. akt I SA/Wr713/11.

⁴⁵ Interpretacja Ministra Finansów z 28 października 2009 r., sygn. IPPB2/415-530/09-4/AS.

naświetlić najistotniejsze kwestie, na jakie musi zwrócić uwagę podatnik i inne podmioty odpowiedzialne za prawidłowe rozliczenie zobowiązań podatkowych powstałych z tytułu uzyskania przychodu z umowy pożyczki.

Należy też zauważyć, że w wielu rozwiązaniach prawnych istnieje szereg wątpliwości w praktyce podatkowej. W zakresie zagadnień prawnych omawianych przez autora istnieją nieścisłości interpretacyjne, na które zwrócono szczególną uwagę w przedmiotowej publikacji.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Czachórski W., *Zobowiązania*, Warszawa 2007.
- Gudowski J. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. V, Warszawa 2017.
- Marciniuk J. (red.), *Podatek dochodowy od osób fizycznych. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Osajda K. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Pogoński M., *Podatek od zysków kapitałowych. Gielda, odsetki, dywidendy, fundusze, ike oraz inne przychody kapitałowe*, Wrocław 2013.
- Sekita J., *Podatki dochodowe. 522 wyjaśnienia i interpretacje*, Warszawa 2015.
- Szpunar A., *O umowie pożyczki*, „Państwo i Prawo” 1992, nr 12.
- Zacharzewski K., *Bitcoin jako przedmiot stosunków prawa prywatnego*, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 21.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r., poz. 1360, t.j. z dnia 29 czerwca 2022 r.).
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2021 r., poz. 1128, t.j. z dnia 24 czerwca 2021 r.).

Orzecznictwo

- Uchwała SN z 4 stycznia 1995 r., sygn. akt III CZP 164/94.
- Uchwała SN z 5 kwietnia 1991 r., sygn. akt III CZP 21/91.
- Wyrok SN z 29 maja 2015 r., sygn. akt V CSK 448/14.
- Wyrok SN z 17 września 2015 r., sygn. akt II CSK 581/14.
- Wyrok NSA z 9 listopada 2011 r., sygn. akt II FSK 867/10.
- Wyrok NSA z 2 sierpnia 2012 r., sygn. akt II FSK 42/11.
- Wyrok NSA z 13 grudnia 2013 r., sygn. akt II FSK 2849/11.
- Wyrok SA w Białymstoku z 9 kwietnia 2015 r., sygn. akt I ACa 996/14.

Wyrok WSA w Gdańsku z 9 marca 2010 r., sygn. akt I SA/Gd 17/10.

Wyrok WSA we Wrocławiu z 8 lipca 2011 r., sygn. akt I SA/Wr713/11.

Wyrok WSA we Wrocławiu z 3 października 2012 r., sygn. akt I SA/Wr 889/12.

Wyrok WSA we Wrocławiu z 22 kwietnia 2015 r., sygn. akt I SA/Wr 213/15.

Inne

Interpretacja Ministra Finansów z 28 października 2009 r., sygn. IPPB2/415-530/09-4/AS.

Interpretacja Ministra Finansów z 10 grudnia 2009 r., sygn. IPPB4/415-648/09-2/JK2.

Interpretacja dyrektora Izby Skarbowej w Katowicach z 19 maja 2008 r., sygn. IBPB3/423-137/08/BG KAN-1691/02/08.

Interpretacja indywidualna dyrektora Izby Skarbowej w Poznaniu z 16 października 2008 r., sygn. ILPB1/415-506/08-4/RP.

Interpretacja dyrektora Izby Skarbowej w Bydgoszczy z 3 lutego 2016 r., sygn. ITPB4/4511-498/15/JG.

Pismo Ministerstwa Finansów z 9 maja 2001 r., nr PB-7/033/561/2001.

Characteristics of selected issues concerning the taxation of interest on loans as a form of income from capital funds

Summary

The purpose of this article is to present important issues regarding the taxation of interest on loans as a form of income from capital funds. For the purposes of this article, it describes the features of a loan agreement that are significant from the point of view of tax law. In addition, an analysis of the judicial decisions was carried out, which is an interpretative guideline when decoding the tax solutions introduced by the legislator in this area. The article discusses the issues of interest and other forms of remuneration and their impact on tax qualification, the method of taxation of interest on loans, the moment when income arises, capitalized interest, as well as the issue of taxation of interest on loans in the case of persons with limited tax liability in Poland. The analysis of the issue of taxation of interest on loans as a form of income from capital funds also shows the interdisciplinary nature of the field of tax law and interprets the provisions of both tax law and civil law. In this article, the author also aims to pay special attention to showing there are interpretative inaccuracies on the above-mentioned plane.

Keywords: interest, tax law, loan agreement, taxation, cash capital